

Oldalcím: Huzsvár László püspökre emlékezünk

Cím: Sajtóapostolból apostolutód (2. rész)

Szerdahelyi Csongor beszélgetése Huzsvár László (1931-2016)

nyugalmozott nagybecskereki megyéspüspökkel 2012-ben

– Ennek a nagymamának a férje volt tanító?

– Igen. Anyai nagymamám szeged-alsóvárosi volt, a barátok templomában keresztelték. Újszülött koromban megmentette az életemet. Tudta, hogyan kell a tehéntejet kiforralt vízzel hígítani, bögréből itatni a szopni nem tudó unokáját. Édesanyám súlyos betegeskedése miatt Mamám a tanyai tanítólakásban gondozott. Karácsonykor hazavitt a szüleimhez, hogy együtt ünnepeljen a család. Akkorra kerek fejű, életerős vasgyúró lett belőlem. Az előző napokban járni kezdtem. Apám boldog volt, szép karácsonyfát állított fel a lakásban. Nagymamám nem árulta el, hogy már „jár a baba”. Meglepetésnek szánta. Kérte anyámat, hogy a karácsonyfa előtt hajoljon le felém és hívogasson magához. Édesanyám hívogatására el is indultam feléje, de hátra tekintettem a mosolygó Mamámra és gyorsan visszafordultam. Apám, anyám sírtak örömükben, hogy járni tudok, és bánatukban, hogy nem ismertem fel az anyámat.

– Hol tanult a nagyapja? És hol tanított? Horgoson?

– Szegeden szerzett diplomát a tanítóképzőben, és a szomszédos martonosi egyházi iskolában tanított. Martonoson úgynevezett egyházi iskolaszék működött, élén a plébánossal. Hozzá tartozott a falunak az oktatásügye. A városban a tisztelendő nővérek oktattak, a falu határában és hét–nyolc szállási iskolában férfi tanítók dolgoztak. Az iskolaszék 1909-ben pályázatot írt ki. A nagyapám elnyerte az állást. Munkába állt, és néhány hónap után beteljesült a szíve vágya: feleségül vehette a nagyanyámat, aki szabász-varrász középiskolát végzett. Két nincstelen iskolázott ember vágott neki az életnek. A szállási tanítóknak különös életük volt. Hat évfolyamot egyazon tanteremben, párhuzamosan kellett oktatniuk, ami külön művészet volt. Nagyapám mint néptanító kiválóan végezte a munkáját egészen 1920-ig, amikor megtörtént a határváltozás, és az akkori előírások szerint - a többi magyar tanítóval együtt- el kellett mennie Belgrádba szerb nyelvtanfolyamra. Ő azonban a szerb nyelvvel sehogy sem tudott boldogulni. Gyönyörűen megtanulta a cirill betűk írását, nagyszerűen el tudta sajátítani a szerb nyelvtant, de a szerb szavak egyáltalán nem ragadtak rá. Az volt a szerencse, hogy Martonos környékén a tanyasi iskolákban a gyermekek 98 százaléka magyar

ajkú volt, és az új jugoszláv rezsim engedte, hogy a magyar ajkú gyermekek magyarul tanulhassanak. Nagyapa nyelvi hiányossága miatt azonban mindig fennállt a veszély, hogy valamelyik tanfelügyelő alkalmatlannak nyilvánítja, mert nem tud vele szerbül beszélni, és a következő hónapokban bekövetkezhet a felmondás. Ez is hozzájárult a családi gondokhoz.

– **Martonos Horgos környékén van?**

– Mindössze négy-hat kilométer választja el egymástól a két falut. Határa igen kiterjedt, azért volt több iskola is a tanyákon. A kezdő tanítók először a legtávolabiban tanítottak, és az idősebb kollégák nyugdíjba vonulása után kerülhettek a faluhoz közelebbi iskolába.

közcím: **Klumpa, facipő és kapca**

– **Ismerte ezt a nagyapját még aktív korában?**

– Igen. Anyai nagymamám gyakran kivitt magával a tanyára, a tanítói lakásba. Kisfiúként nagyon szívesen beültem az utolsó padba és hallgattam, hogyan ad elő a nagyapám. Négy-ötéves voltam már akkor, és sehogy sem értettem, hogy miért nem lép oda énhozzám is, és miért nem foglalkozik velem is, mint a többi gyerekkel.

– **A különböző évfolyamok hogyan helyezkedtek el az egyetlen tanteremben?**

– Osztályonként ültek. Az első két padosorban az elsősök, utánuk ugyancsak kettőben a másodosok és így tovább. Ő pedig köztük sétálva okította a különböző tananyagot az iskolásoknak.

– **Régi filmekből, Gárdonyi, Móricz, Móra Ferenc elbeszéléseiből ismerős csupán számomra a tanyasi iskolák világa, ön azonban személyesen is látta. Mezítláb jártak a gyerekek? Vitték a tűzifát télen?**

– Az iskolás gyerekek mezítláb jártak, meglehetősen elnyűtt ruhában, télen pedig nemcsak bocskor volt a fölszerelésük, hanem úgynevezett klumpa, facipő, amibe erősen a lábukra csavart kapca segítségével dugták a lábukat. Szalmával volt töltve a facipő. Úgy jöttek három-négy, esetleg öt kilométer távolságból az iskolába. A probléma az volt velük, hogy kissé istállószagúak voltak, és a tantermet sűrűn kellett szellőztetni. A legnagyobb nehézség azonban a tavaszi hónapok beálltával volt, mert akkor már a szülők nem szívesen váltak meg a gyereküktől. Vitték magukkal őket a mezőre, mert kellett a segítség. A harc elindult: ha a nagyapám följelenti a családot, pénzbüntetéssel sújtják őket, ha nem jelenti föl, elharapózik az iskolakerülés. A tanítónak ez sok küszködést jelentett.

– **A nagyanyja is tanított?**

– Szaktanfolyamokat tarthatott. A tanyasi társadalom a tanítókat „tésúr”-nak nevezte, ami a tekintetes úr rövidítése volt. Tudták, hogy a felesége is tanítóféle, őt „tésasszony”-nak szólították. Nekem ez a megszólítás nagyon tetszett. Ha rossz fát tettem a tűzre, Mamám engem is tésúrnak szólított. Minden valamire való paraszt család a tésasszonnyal varratta a tizenhat–tizenhét éves, férjet kereső, bálókba járó lányok ruháit. Ebből a mellékkeresetből a nagymamám többet tudott félretenni, mint a nagyapám az igen gyér tanítói fizetésből.

– **Az édesanyja is tanult asszony volt?**

– Igen, polgári középiskolát végzett. Magyarokanizsán a tisztelendő nővérek tartották fenn a jó hírű Haynald Lajos-féle zárdaiskolát. A nővérek létszáma tizennyolc–húsz körül mozgott. Ezeknek a nővéreknek a fele mindig tanítónő volt. A tanintézetekkel párhuzamosan nevelőintézet is működött. A tehetősebb családok a környék falvaiból ebben a konviktusban helyezték el leánygyermeküket bennlakásra. Nyelveket és zenét tanulhattak a lányok, és illemtant is. A tisztelendő nővérek hitoktatók is voltak, a plébános és a segédlelkészei bejártak ellenőrizni évente négyszer, hogy mit tudnak a lányok. Így a gyerekek tudták, hogy van plébánosuk, de a „nagy ő” mindig a tisztelendő nővér volt, akit nem is tanítónőnek szólítottak, hanem mindig a szerzetesi nevén.

Közcím: **Édesapámra felnéztek a faluban**

– **Amikor ön megszületett, mivel foglalkoztak a szülei?**

– Édesapám rokkantan tért haza a háborúból. Szegeden élt egy ideig, ahol kereskedelmi iskolába iratkozott. El is helyezkedett előbb mint tanonc, majd mint felszabadított segéd. Onnan került haza, amikor meghúzták az új határvonalat. Szabadkán dolgozott, majd Horgosra került, a parasztgazdák által létesített részvénytársasági alapon működő értékesítő szövetkezet üzletébe. Ebben a szövetkezeti kereskedésben kapott állást. A szövetkezeti tagoknak évente négyszer kellett felmutatniuk a részvényívüket, és ekkor vették fel a negyedévi részesedést, a „tancium”-ot. A parasztgazdák unták számon tartani, mikor kell a tancium-ügyet intézni, ezért igyekeztek eladni a részvényeket, de nem volt rá vevő, mert azokban az években gazdasági krízis volt Jugoszláviában. A parasztember szeretett volna pénzhez jutni. Az apám a megtakarított pénzéből fokozatosan megvásárolta a részvényeket. Igen nagy volt a raktárkészlet, nagyon jól ment az üzlet. Horgoson 1931-től 1942-ig nagyon sokat tett az apám a falu ellátásáért. Jó kereskedő volt. Tekintve, hogy kellő megfigyelő képességgel rendelkezett és állandóan bújta a könyveket, nagyon sok tanácsot tudott adni a parasztembereknek a termelés helyes irányításában. Ennek a horgosi értékesítő szövetkezetnek 1941-ben kellett betársulnia a magyarországi Hangya hálózatba, végül 1944-

ben, miután „visszatért a határ”, következett a szocialista államosítás. A kereskedőkön ütöttek elsőnek, és apámnak mindene elveszett.

– **Ez egy szatócsbolt volt? Minden volt benne?**

– Több mint szatócsbolt, inkább közepes méretű vegyeskereskedés. Fűszer és vegyeskereskedés volt a hivatalos neve. Ez azt jelentette, hogy rizst, déli gyümölcsöt, gyümölcslekvárt, narancsot is lehetett árusítani benne, de húsárut nem. Elsősorban fűszeráru, vasáru, részben rőfös áru és különböző, az akkori világnak a kellékei: kocsikenőcs, petróleum, szesz, amiből a háziasszonyok likőrszerűséget készítettek, aromák és festékek voltak kaphatók. Nagyon gazdag és igen tarka volt a választék.

– **Alkalmazottak is voltak?**

– Három, néha négy segéddel dolgozott az apám. A forgalom nagyszerű volt. Apámnak az volt az elve, hogy nem az áremelés, hanem a forgalom növelése az üzlet alapja. Jó eredményeket ért el. Becsületessége közismert volt. A szomszédos kanizsai, szabadkai, zentai nagykereskedőktől hitelre vásárolhatott árut. A bolt alapterülete elég nagy volt. A segédek mellett az anyám is bejárt a heti piacok alkalmával segíteni. Az apám mint megbecsült kereskedő nagyon sokat elért. Gyermekkoromban büszkeség töltött el, mert édesapámra felnéztek a faluban.

– **Milyen gyermek volt püspök úr? Visszahúzó, félénk vagy inkább eleven?**

– Inkább az utóbbi volt rám jellemző. Az a típusú kisfiú voltam, aki tudta, mit jelent foglalkozni az emberekkel, hiszen sokat voltam édesapám mellett az üzletben, s láttam azt, hogy mit jelent a kereskedő ember párbeszédese kapcsolata a vevőkkel. Ez rám mély hatást gyakorolt. Az apám egyúttal egy kicsit a pszichológus szerepét is betöltötte, mert akik vásárolni jöttek hozzá, nagyon nagy bizalommal voltak irányában. Különösen a szállásról beutazó, bevásárló földművesek. Nála le lehetett ülni, ha nem volt éppen piaci nap, amikor nagyon nagy volt a forgalom. Hetente háromszor, kedden, pénteken és vasárnap volt piac. A többi napon kipanaszkodhatták nála magukat a vevők. A bevásárló szállási asszonyok kérték az apámat, hogy hallgassa meg és békítse ki őket a családi perpatvarukban. Elpanaszolták a bajaikat, mind az anyagiakat, mind a családi jellegűeket. Apámnak volt rájuk ideje, mert közben a segédek szolgálták ki a vásárlókat. Gyerekkori élményeim közé tartozik, hogy mit jelent két ember bizalmas beszélgetése. Virgonc gyerek voltam. Rengeteget foglalkoztattam a segédekkel, és a faluban is minden gyerekcsínyben szívesen részt vettem.

Közcím: **A gyerekcsínyek**

– **Milyen csínyek voltak ezek?**

– Emlékszem, még egész kis kölyök voltam, édesanyámmal a faluközpontból mentünk hazafelé az utcán. Az anyám megrökönyödésére hirtelen elkiáltottam magamat: „Gólya, gólya, vaslapát, hozzá nekünk kisbabát!” E mondókát valahol hallottam. Az ő számára ez olyan volt, mintha tört szúrta volna a szívébe. Nem lehetett több gyermeke. Nem állt szándékomban megbántani őt. Mindenkivel szót tudtam váltani, mert állandóan ott lábatlankodtam az üzletben, mindenki ismert. Az édesanyám kellő nevelésben részesített, a falu intelligenciája, orvosa, gyógyszerésze, tanítói számomra mind ismerősök voltak. Azoknak kijárt a „Kezét csókolom!” köszönés, amire édesanyám tanított. Volt egy csendes megállapodásunk, miszerint ha megszorítja a kezemet, akkor így kell köszönnöm a szembejövőnek. Ha nem szorítja meg, akkor csak „Jó napot!”-tal. Balhé lett belőle. Sok úgynevezett paprikahasító munkáslány volt a faluban, akik engem mind nagyon jól ismertek. Ha néhány ilyen lány jött velünk szembe, akik nekem rokonszenvesek voltak, már messziről kiáltottam feléjük a „Kezét csókolom!”-okat. Az anyámat a kétségbeesés kerülgette, mert fordítva sem tartottam be a megállapodást: a szembe jövő Hegedűs tanító nénit csak „Jó napot!”-tal üdvözöltem rendületlenül, hiába szorongatta jó édesanyám a kezemet.

(Folytatjuk)

Képaláírások:

1. Huzsvár Lacika az édesanya karjaiban, amikor már „fölvágták a nyelvét”
2. A Huzsvár apa a boltjában – amikor még nem államosították